

NĚKTERÉ ASPEKTY STÁTNÍ PODPORY SPORTU NA PŘÍKLADU TRIATLONU*

SOME ASPECT OF STATE SPORT SUPPORT ON TRIATHLON EXAMPLE

Jiří Suchý

UK FTVS v Praze, Katedra pedagogiky, psychologie a didaktiky sportu, ČR

SUMMARY

The article is dealing with problems of the talented 14 – 19 years old athletes selection for Sport Centers of Youth - using example of Triathlon.

Keywords: youth Athletes talent selection, Sport Centers of Youth, Triathlon, multiendurance sports, state subvention

SOUHRN

Článek se zabývá problémy výběru talentovaných sportovců ve věku 15-19 do Sportovních center mládeže na příkladu triatlonu.

Klíčová slova: výběr talentů, Sportovní centra mládeže, vytrvalostní sporty, státní dotace

Úvod

Před rokem 1989 fungovala v tehdejší ČSSR státem bohatě podporovaná péče o sportovce. Tento propracovaný systém začínal od nejmladších kategorií a končil seniorskými reprezentacemi. Po roce 1989 došlo k výraznému omezení, následně pak přibližně v polovině devadesátých let k úplnému zastavení státních dotací do sportu. S výjimkou omezené finanční podpory reprezentačních výběrů olympijských sportů. Některým sportovním svazům se podařilo udržet systém podpory především mladých talentovaných sportovců alespoň v omezené míře z vlastních finančních zdrojů.

Na přelomu let 1998 a 1999 přistoupila vláda ČR k částečnému obnovení finančních dotací do sportu (Zeman, 1999), nastoupený trend postupného pomalého navyšování těchto dotací potvrdila znovu roku 2003 (Vláda, 2003).

Sportovní centra mládeže (SCM), kterými se v rámci tohoto příspěvku budeme dále podrobněji zabývat, pečují o talentovanou mládež ve věku od 15 do 19 let (od roku 2003 s možností rozšíření do vybrané sportovce ve věku do 23 let). SCM zřizuje prostřednictvím sportovních svazů MŠMT a jsou jedním ze článků komplexní státní podpory talentovaných sportovců. Sportovec v současné době může podstupovat specializovanou sportovní přípravu se státní podporou od sportovní třídy

základní školy přes SCM (variantně pro užší skupinu sportovní gymnázium) do resortních sportovních center zřízených při ministerstvech školství, obrany a vnitra. V případě vynikajících výsledků je zařazen do juniorských a seniorských reprezentačních výběrů příslušného sportovního svazu.

Převážnou část dotací rozděluje MŠMT sportovním svazům prostřednictvím ČSTV, členy této střešní organizace je většina sportovních svazů (www.cstv.cz). ČSTV jako nástupce Československého svazu tělesné výchovy (www.caspy.cz), tedy člena Národní fronty a organizace zřízené především za účelem ideologicky správného vedení sportu v roce 1957, je ve své podstatě jen reliktem socialistické minulosti a jedná se podle našeho názoru o zcela zbytečný mezičlánek. MŠMT přistoupilo k distribuci dotací prostřednictvím ČSTV na základě lobbingu a také malému počtu vlastních administrativních pracovníků, kteří by se problematikou sportu zabývali.

Problém

Osm let po znovuzavedení systematické státní podpory sportu se domníváme, že je vhodné položit si alespoň některé základní otázky, týkající se pozitiv i negativ obnoveného státního financování.

*Tento výzkum byl podpořen z prostředků výzkumného záměru MSM 0021620864

V současné době je ve SCM, kterých je při všech sportovních svazech zřízeno přibližně 250, zařazeno cca 3 500 mladých sportovců (www.msmt.cz).

Roční dotace na provoz všech SCM je cca 165 000 000,- Kč. Za uplynulých osm let byla tedy do přípravy investována více než 1 300 000 000,- Kč.

V poslední době nová vládnoucí garnitura a především předseda vlády M. Topolánek a náměstek MŠMT J. Kocourek opakovaně prohlašují, že stávající systém financování sportu je neefektivní a proto ho chtějí na základě analýzy zásadním způsobem upravit. Jejich vize, evidentně podporovaná některými zájmovými skupinami, je ve stylu „Špotáková“ - finanční prostředky mají dostávat přímo špičkoví sportovci, kteří mají sami rozhodnout jak s nimi bude nakládáno. Jedním z dílčích cílů je částečné omezení podpory mládežnických kategorií (www.idnes.cz).

M. Topolánek má částečně pravdu ve svém tvrzení, že příliš malá část prostředků končí přímo u sportovců a naopak jich příliš zůstane v systému. Stačí uvést jen příklad nesmyslu v podobě tří resortních sportovních center, nebo ČSTV které mělo být jako jeden z posledních neefektivních pohrobků socialismu být již dávno zrušeno.

Cíl

Jednotlivé sportovní svazy přistoupily k problematice zajištění chodu svých SCM se značně rozdílnými přístupy, především s ohledem na specifické požadavky a historické souvislosti konkrétních sportovních odvětví. Komplexně posoudit fungování SCM všech sportovních svazů je úkol značně komplikovaný, převyšující rozsah tohoto článku a vyžadující podle našeho názoru spíš rozsáhlou diskusi expertních skupin. Proto se dále budeme zabývat SCM Českého svazu triatlonu (SCM ČSTT). Z celkové dotace na provoz všech SCM dostává ČSTT ročně přibližně 5 000 000,- Kč. Výše dotace jednotlivým sportovním svazům je dána historicky, kdy byla určena v návaznosti reprezentační úspěchy dospělých, žebříčku popularity a stavu členské základny.

SCM ČSTT jsou specifická především tím, že triatlon je relativně mladý olympijský sport. Z těchto důvodů ČSTT při ustavování systému SCM neměl žádné problémy s historickými souvislostmi.

Metodika

Pro potřeby naší práce jsme zvolili postup longitudinálního pozorování, deskripce stavu a následné analýzy, vyhodnocení a interpretace získaných dat.

Od zřízení SCM ČSTT longitudinálně sledujeme zařazování sportovců do SCM ČSTT, včetně skutečnosti podle jakého kritéria byli zařazeni. Získali jsme tedy přehled o všech 712

sportovců zařazovaných v letech 2000 až 2008, tzn. v průběhu osmi RTC. Úmyslně v textu nepracujeme s názvy kategorií (mladší – starší dorost atd.), protože v průběhu sledování došlo k jejich úpravám.

V roce 2003 se podařilo rozšířit věkové rozpětí pro zařazování sportovců do SCM od 14 až do 23 let. Ve statistice tedy přibyli navíc závodníci z kategorie K23, z těchto důvodů také od roku 2003 registrujeme významně vyšší počet závodníků s alespoň jedním dokončeným závodem ČP. Rozhodnutí o možnosti zařazení kategorie K23 do SCM bylo ze strany MŠMT podle našeho názoru jednoznačně správné, protože triatlon je sport výrazně vytrvalostního charakteru, ve kterém se špičkových výkonů obvykle dosahuje mezi 25 a 30 rokem.

Zdrojem dat byly přehledové tabulky, které ČSTT pravidelně odevzdává MŠMT, zápisy z jednání Komise metodiky a reprezentace (dále KMR) a Výkonného výboru ČSTT; kopie žádostí o mimořádné zařazení předkládaných trenéry.

Kritéria pro zařazování sportovců do SCM jsou následující (Suchý a kol. 2003; Suchý 2001; www.triatlon.cz, 2006):

1. odpovídající zdravotní stav a další parametry umožňující vytrvalostní zátěž
2. získání I. výkonnostní třídy v triatlonu (tzn. dokončit alespoň dva závody Českého poháru s časovou ztrátou do 10% na vítěze)
3. možnost nesystémová - mimořádné zařazení na základě rozhodnutí Komise metodiky a reprezentace ČSTT

Kritérium mimořádného zařazení se obvykle vztahuje na v minulých letech úspěšné sportovce, kteří byli v průběhu sezóny zraněni, nebo špičkové duatlonisty.

Odpovídající zdravotní stav je u všech sportovců splňujících výkonnostní kritéria pro zařazení diagnostikován v rámci každoročních povinných a centrálně organizovaných komplexních lékařských prohlídek v přechodném období ročního tréninkového cyklu (RTC) (Suchý a kol. 2003). Výsledkem preventivního vyšetření je závěr „schopen - neschopen“ vytrvalostní zátěže a předání podrobných výsledků a dalších doporučení osobním lékařům závodníků. Závěrem neschopen/a vytrvalostní zátěže jsou každý rok klasifikováni přibližně jeden až dva sportovci.

Výsledky

Sportovce zařazené do SCM na základě splnění řádných kritérií ukazují tabulka a graf, které přehledně znázorňují porovnání počtu triatlonistů, kteří v jednotlivých RTC dokončili alespoň jeden závod Českého poháru (ČP) a byli zařazeni do SCM. ČP se pro příslušnou věkovou kategorii v průběhu jedné sezóny uskuteční přibližně čtyři až šest.

V rámci komplexního posouzení výše

uvedených dat považujeme za důležité upozornit, že ne všichni aktivní triatlonisté dané věkové kategorie se účastní ČP. Na území ČR se v průběhu letní triatlonové sezóny uskuteční přibližně 30 až 40 závodů na kterých jsou samostatně vyhlašovány mládežnické kategorie.

Od RTC 2003/2004 obsahuje graf č. 1. určitou nepřesnost, protože do počtů sportovců, kteří dokončí alespoň jeden závod ČP dále nezapočítáváme kategorii K23, ale stále jen příslušné čtyři ročníky, které byly do SCM zařazovány od počátku. Důvodem je možnost srovnání s předchozími roky.

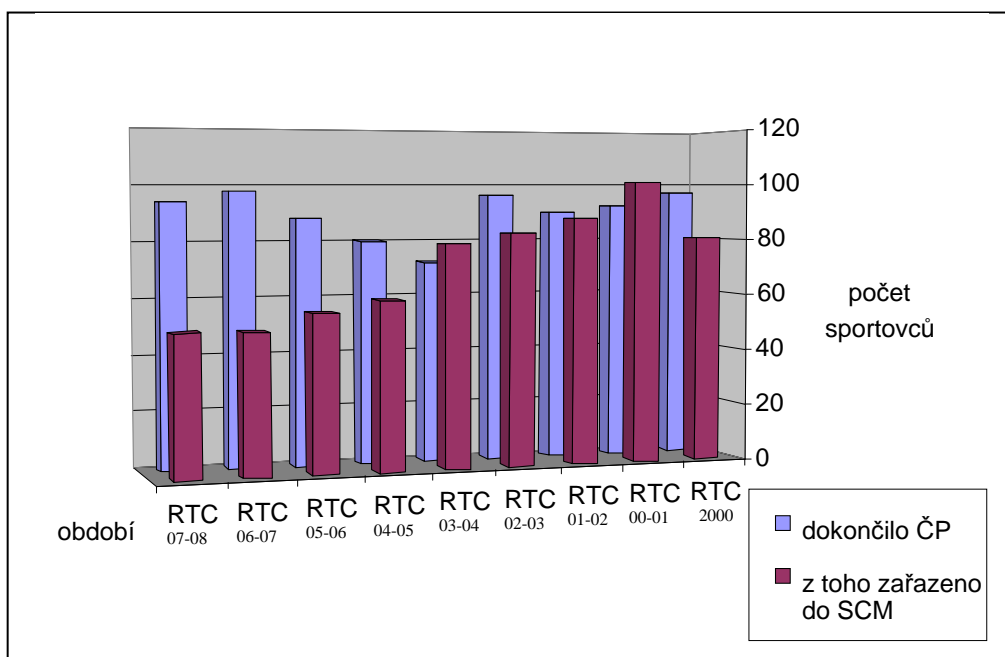
Tabulka ukazuje, že v sezóně 2001 dokončilo alespoň jeden závod Českého poháru 90 triatlonistů narozených v letech 1983 až 1986. Z nich bylo pro RTC 2001/2002 právě na základě výsledků v ČP zařazeno do SCM celkem 66 sportovců uvedených ročníků narození. Celkem tedy bylo do SCM zařazeno přibližně $\frac{3}{4}$ triatlonistů, kteří dokončili alespoň jeden závod ČP.

V sezóně 2002 dokončilo minimálně jeden závod ČP 96 triatlonistů sledovaných ročníku narození a pro RTC 2002/2003 z nich bylo do SCM zařazeno 65 sportovců - tedy cca 68 %.

Tab. 1. Historický přehled zařazování sportovců do SCM ČSTT pro 4 ročníky zařazené v systému po celou dobu

Table 1. historical overview of ranging sportsmen into SCM ČSTT for the fourth year-classes ranged in the system for the whole time

období	zařazeno (4 ročníky)	dokončilo závod ČP	ročník narození
RTC 00	81	97	81-84
RTC 00-01	101	92	82-85
RTC 01-02	88	90	83-86
RTC 02-03	83	96	83-86
RTC 03-04	79	72	84-87
RTC 04-05	60	80	85-88
RTC 05-06	56	73	86-89
RTC 06-07	50	98	87-90
RTC 07-08	50	94	88-92
CELKEM	648	760	

Graf 1. Porovnání počtu sportovců, kteří dokončili závod ČP se sportovci zařazenými do SCM
Graph 1. Comparing number of sportsmen who finished competition ČP with sportsmen ranged into SCM

Diskuse

Na problematiku přínosu SCM sportovnímu prostředí jako celku, lze nahlížet z několika základních úhlů pohledu:

- zvyšování členské základny
- úspěšnosti zařazených sportovců (v juniorském – seniorském věku)
- ekonomicko – politických konsekvencí

Otázky ekonomické a politické sice s fungováním SCM, v návaznosti na státní dotace velmi úzce souvisejí, ale z důvodu rozsahu příspěvku se jimi nebudeme zabývat.

Důvod, proč jsme si jako kritérium zvolili počty sportovců zařazovaných do SCM zvolili dokončení nejméně jednoho závodu ČP je skutečnost, že do SCM jsou sportovci zařazováni převážně právě na základě sportovních výsledků dosažených na těchto závodech. Výsledky závodů ČP jsou také snadno dostupné z veřejných zdrojů.

SCM by podle našeho názoru jednoznačně neměla vychovávat juniorské, ale seniorské reprezentanty. Posouzení vhodnosti zvolených principů zařazování do SCM může pomoci s nalezením odpovědí na otázky týkající se účelnosti podpory vybraných sportovců. Zajímavé by bylo zpracovat srovnání úspěšnosti frekventantů SCM v seniorských kategoriích – například kolik z nich se nominovalo na ME, MS, nebo se alespoň pravidelně účastní závodů ČP. Na základě našeho odhadu, který není podložen studiem relevantních údajů odhadujeme, že většina současných triatlonových reprezentantů jsou frekventanti SCM. Naopak kolik odchovanců SCM zůstává u triatlonu v podobě účastníka na závodech ČP nedokážeme odhadnout.

Je zařazení přibližně 60% až 70 % ze všech triatlonistů, kteří se zúčastnili alespoň jednoho závodu ČP, do SCM hodně nebo málo? Podle našeho názoru je tento procentuální poměr zařazených sportovců jednoznačně nevhodný. Důvody jsou zřejmé: v podstatě tři ze čtyř triatlonistů, kteří se v průběhu závodní sezóny dokončí minimálně jeden závod ČP jsou automaticky umístěni do SCM. Při stávající metodice se evidentně nejedná o kvalifikovaný výběr, ale spíše nábor.

Zřejmě jediným přínosem uvedeného přístupu k zařazování do triatlonových SCM může mít z pohledu svazu možné rozšiřování členské základny. Svaz nabízí nadstandardní podmínky přípravy v prostředí SCM přibližně ¾ sportovců, kteří se zúčastní ČP. Zájemci o triatlon mohou dojít k názoru, že je vhodné se triatlonu věnovat a bez nadměrné výkonnosti participovat na poskytované nadstandardní podpoře.

Optimálním procentuálním poměrem sportovců, kteří by měli být do SCM zařazeni je podle našeho názoru přibližně 20 % až 40 % ze všech sportovců, kteří dokončí závod alespoň jeden závod ČP (Suchý, Valenta, 2005). Jak lze výše popsanému

trendu, podle našeho názoru nevhodnému, zabránit a přiblížit se námi navrhovanému procentuálnímu poměru? Nejjednodušší teoretickou cestou je samozřejmě snížení kvót sportovců přijímaných do SCM ČSTT, tím by ovšem došlo k výraznému omezení možnosti péče o širší okruh talentovaných sportovců. Navíc každoroční výše dotace na provoz SCM přidělovaná ČSTT z MŠMT by podle našeho názoru nebyla adekvátní.

Hlavní příčiny popsaného stavu vidíme v malém počtu účastníků ČP a obecně úzkou členskou základnu triatlonového svazu. Tyto skutečnosti jsou důsledkem obecně známých jevů:

- nízká porodnost české populace,
- obrovská konkurence dalších sportovních odvětví, z nichž řada je po technické a finanční stránce méně náročná než triatlon,
- část dnešní mládeže nejeví o sport vůbec žádný zájem, preferují jiné obory – především spojené s výpočetní technikou,
- pasivní sport („sportovní fandovství“).

Dále jsou zde některé problémy specifické pro triatlon:

- menší úspěchy špičkových českých triatlonistů na mezinárodním poli ve srovnání s olympijskou medailí Jana Řehuly ze Sydney
- převážná část současné mládeže nemá silniční kolo, naopak skoro všichni mají horská kola, která pomáhají mohutnému nástupu terénního triatlonu - Xterra
- relativně vyšší technická náročnost triatlonu

Vliv mají také relativně vysoké nároky na materiální (tzn. finanční) vybavení sportovce jsou značné: kvalitní silniční kolo, neopren, běžecká obuv atd. Zabezpečení vhodných tréninkových podmínek je relativně nákladné (především krytý bazén).

Obecnou otázkou zůstává, zda nastavený systém dotací na provoz SCM jednotlivým sportovním svazům je vyvážený a spravedlivý. Podle našeho názoru není vhodným řešením distribuce dotací prostřednictvím ČSTV.

Na základě rozhovorů se zkušenými trenéry mládeže se domníváme, že obdobnými problémy – především nedostatkem mladých zájemců o sport trpí většina sportovních odvětví vytrvalostního charakteru, tedy nejen triatlon. Podle našeho názoru by bylo zajímavé zpracovat poměr sportovců zařazených do SCM a počtu účastníků závodů vyhlašovaných svazem také u dalších sportovních odvětví. Výsledky této jednoduché statistiky by jasně ukázaly, zda se u triatlonu jedná o výjimku, nebo obdobné potíže mají také další sportovní odvětví.

Závěr

V prvních pěti letech fungování triatlonových SCM byli do SCM zařazeni přibližně 3 ze 4 závodníků, kteří dokončili alespoň jeden závod ČP.

Příčiny tohoto nelichotivého poměru přičítáme především těmto skutečnostem:

- nízkému počtu mladých sportovců, kteří startují na závodech ČP
- relativně vysokou technickou a finanční náročností triatlonu
- menší úspěchy špičkových českých triatlonistů na mezinárodním poli ve srovnání s olympijskou medailí Jana Řehuly ze Sydney
- převážná část dnešních dětí nemá silniční kolo, naopak skoro všechny mají horská kola, která pomáhají mohutnému nástupu terénního triatlonu (Xterra)

Po roce 2004 dochází k jistému zlepšení tohoto trendu, protože je možné do SCM zařazovat také závodníky kategorie K23, a tím dochází k částečnému snížení počtu u původně zařazovaných ročníků.

Počet mladých triatlonistů využívajících podpory z prostředků SCM k poměru k počtu startujících na závodech ČP v triatlonu je podle našeho názoru nevhodný a z těchto důvodů postrádá takto nastavený systém dostatečné motivační prvky.

LITERATURA

Český svaz triatlonu (2001). *Pravidla triatlonu*. Praha: TK ČSTT.

Dovalil, J. a kol. (2005). *Výkon a trénink ve sportu*. Praha: Olympia.

Suchý, J. (2001). Stručná charakteristika Sportovních center mládeže Českého svazu triatlonu, In *Sborník z národní konference Sport v České republice na začátku nového tisíciletí*. Praha.

Suchý, J. a kol. (2003). Lékařské zabezpečení (preventivní) sportovců zařazených ve Sportovních centrech mládeže ČSTT. In *Sborník z konference Tělesná výchova a sport v treťom tisícročí*. Prešov.

Suchý, J., Valenta, P. (2005). Některé otázky výběru talentů do Sportovních center mládeže. In Sborník z II. ročníku vědeckého semináře Identifikace pohybových talentů. Praha: UK FTVS.

Vláda ČR (2003). *Usnesení vlády ČR ze dne 9.července 2003 č. 673 ke Směrům státní politiky ve sportu na léta 2004 až 2006*. Praha. Úřad vlády ČR.

Zeman, M. (1999). Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu v České republice, In *Výpis z Usnesení Vlády ČR ze dne 6. ledna 1999 č. 2 ke Koncepci státní politiky v tělovýchově a sportu v České republice*. Praha. Úřad vlády ČR.

Internetové zdroje:

www.casppv.cz [online, citováno 5. 5. 2007]

www.cstv.cz [online, citováno 5. 5. 2007]

www.idnes.cz [online, citováno 28. 8. 2008]

www.msmt.cz [online, citováno 5. 5. 2004]

www.triatlon.cz [online, citováno 5. 5. 2006]

PhDr. Jiří Suchý, Ph.D.
PPD FTVS UK Praha
J.Martího 31
162 52 Praha 6
e-mail: email@jirisuchy.cz
Tel.: +4202201722282